

ОРГАНІЗАТОРСЬКІ УМІННЯ В СТРУКТУРІ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. У ХХІ столітті намітилися значні зрушення у сфері інформатизації суспільства. Величезна кількість інформації, яку потрібно засвоїти, переосмислити, інтерпретувати, ефективно використати, безсумнівно, впливає на працю менеджера, вносить в її організацію нові корективи, вимагає формування нових умінь. Функції сучасного управлінця стають різноманітнішими, їх виконання вимагає формування дещо незвичних для сьогодення, новітніх, удосконалених, видозмінених, непритаманних менеджерів ХХ століття умінь та навиків. Інформаційний потік вимагає від менеджера, перш за все, сформованих організаторських умінь, які набули у сучасному розумінні нових ознак і рис. Тому завданням вищих навчальних закладів, що готують майбутніх менеджерів, є не лише надання якісної освіти студентам-менеджерам, а й їхня адаптація до сучасних реалій життя, формування актуальних професійних умінь і навичок. Ми погоджуємося з думкою О. В. Бондаревської та її прихильників, які вважають, що традиційне розуміння освіти як оволодіння знаннями, уміннями, навиками та підготовки до життя має бути переосмислене та витіснене більш широким поглядом на освіту як становлення особистості, знаходження її самої себе, свого людського образу, неповторної індивідуальності, духовності, творчого потенціалу: «В свете культурологического подхода эпицентром образования является человек как свободная, активная индивидуальность, способная к личностной самодетерминации в общении и сотрудничестве с другими людьми, самим собой и культурой» [2, 106].

У контексті перетворень, що відбуваються в інформаційному суспільстві, змінюються вимоги до підготовки менеджерів. Сучасному управлінцю вже бракує тих знань, умінь і навичок, якими він оволодів, навчаючись рік-два тому. Знання мають властивість застарівати, тому самоосвіта стає ще однією з нагальних потреб успішного менеджера. У зв'язку з мінливістю та швидким темпом життя, великим інформаційним потоком організаторські уміння для менеджера набувають особливої актуальності. Ці уміння в сучасному розумінні потребують видозмін. Деякі з добре досліджених у минулому організаторських умінь відійшли у небуття; деякі – використовуються як другорядні, перейшли в розряд допоміжних; а деякі, нові, набувають у зв'язку з викладеними вище аргументами першочергової важливості. На сьогодні питання організаторських умінь менеджерів потребує перегляду та уточнення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання теоретичної та практичної підготовки майбутніх менеджерів до організаторської діяльності має велике значення у структурі професійної компетентності управлінців. Воно неодноразово розглядалося в різних аспектах щодо підготовки фахівців. Особливий інтерес до вивчення організаторських умінь із боку вітчизняних науковців спостерігався на початку 60 – 70 роках ХХ століття. Це пояснюється, по-перше, науково-технічною революцією та кардинальними змінами в організації праці абсолютно всіх спеціалістів-службовців; по-друге, поповненням рядів управлінців новою та модною на той час професією менеджера. У працях В. Асеева, Ф. Аунапу, А. Гусева, О. Дейнеко, Л. Журавльова, Г. Железовської, А. Лутошкіна, А. Свенцицького, С. Спасибенка, Л. Уманського, А. Філіппова приділялася увага соціально-психологічним та педагогічним аспектам формування організаторських здібностей людей різних професій. Організаторські здібності керівних кадрів досліджували Ю. Ємельянов, А. Ковальов, Ю. Красовський, І. Осадчий, В. Рубахін, Б. Теплов та ін. Окремі сторони підготовки до організаторської діяльності розглядаються в рамках робіт, присвячених формуванню готовності випускника вищого навчального закладу до професійної діяльності (Т. Воронова, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Н. Колмакова, Н. Останіна). Слід зазначити, що організаторські уміння у структурі професійно важливих умінь менеджерів як об'єкт дослідження потрапили в поле зору зарубіжних дослідників ще раніше, на початку 50-х років ХХ століття (Ф.Тейлор, А.Файоль, М. Вудкок, Д. Френсис). Неодноразово протягом другої половини минулого століття організаторські уміння ставали об'єктом досліджень чисельних монографій, дисертацій, наукових статей. Сьогодні організаторські уміння сучасних менеджерів залишаються мало вивченими і у зв'язку зі змінами у специфіці роботи управлінців потребують детального дослідження.

Постановка завдання. На основі аналізу новітніх досліджень у сфері професійної діяльності менеджера виділити нові організаторські уміння, показати їх нерозривний тісний зв'язок з інформаційними та комунікативними уміннями.

Виклад основного матеріалу. Сучасне суспільство не можна уявити без використання засобів масової комунікації та інформаційних технологій. Ці новітні ресурси швидко впроваджуються в професійну сферу діяльності менеджера, роблячи працю сучасного управлінця більш ефективною та успішною. Невблаганна статистика свідчить про таке: 70% населення світу так чи інакше пов'язана зі створенням, переробкою та передачею медіатекстів; більше 90% мешканців планети є активними споживачами масової інформації. Соціологічні дослідження показують, що в останні роки кількість школярів та студентів, які у вільний час читають книги, неминуче зменшувалося (з 36% у 1989 р. до 16% у 2007 р.); натомість збільшувалася кількість користувачів Інтернету, а 83% студентів здобувають знання за допомогою різноманітних медіаджерел, що свідчить про переорієнтацію сучасної молоді від друкованого тексту на аудіовізуальний [12, 116].

Інтернет – всесвітня комунікаційна інфраструктура, що формує суттєво новий спосіб життя, який ми називаємо «веб-стиль». Створення нових програмних, апаратних засобів різко змінює всі сфери нашого життя. Спілкування в мережі Інтернет (особисте чи ділове) стає все більш активним, популярним та доступним за ціною. Через десятиріччя більшість людей опанує веб-стиль, це спілкування буде таким саме природним, як сьогодні ділова розмова по телефону. Мережу вже зараз починають активно використовувати для ведення бізнесу, управління, спілкування. Багато ділових людей вже засвоїли веб-стиль життя. У 1998 році середній користувач спілкувався за допомогою Мережі 8-9 днів на місяць і проводив у режимі «он-лайн» в середньому 3,5 години на місяць [9, 66]. На сьогодні ці показники збільшилися у кілька десятків разів. Як не пригадати з цього приводу слова В. С. Біблера «бытие как произведение культуры», а з іншого боку – заперечити: культура є суттю буття. За визначенням Ф. Ніцше, «Культура – это лишь тоненькая яблочная кожура над раскалённым хаосом» [7, 231], відповідно сучасні інформаційні комп'ютерні технології, медіа, основані на здобутках досвіду попередніх поколінь, можна розглядати як засіб, котрий зміг би перетворити «раскалённый хаос» у життєдайний соковитий плід, здатний забезпечити людство новими «животворними соками».

У епоху таких різючих змін як у суспільному, так і у професійному житті набувають великого значення компетенції фахівців, їх здатність бути на гребені нових вимог і уміння відповідати цим вимогам. У професійній діяльності менеджера сьогодні, можливо, як ніколи раніше, цінується здатність до самоорганізації та організаторські уміння; ці уміння є запорукою успішної кар'єри, створюють позитивний імідж ділової людини [6, 107].

Організаторські уміння в структурі професійної діяльності менеджера пов'язані не лише з загальновідомими і добре вивченими функціями управлінця. У зв'язку зі специфікою сучасного суспільства, яке часто називають суспільством, основаним на знаннях (що підкреслює фундаментальну роль знань, науки, інформації в нашому житті), змінюється роль знань: вони стають важливою науковою та практичною задачею кожної сучасної людини, що бажає бути успішною [5, 84]. Пам'ятаючи про те, що знання завжди грали вагомий роль у всіх сферах людського життя, ми відзначаємо посилення їх ролі у вирішенні питань сучасного менеджменту з ряду причин [10, 19]. Найбільш вагомими з них є різке зростання значення всіх видів комунікації в сфері менеджменту, гігантське збільшення ролі інформаційних продуктів і послуг, створення глобального інформаційного простору, що забезпечує ефективну взаємодію та спілкування людей не лише у особистісному, а й у професійному колі.

Відомо, що в останній чверті ХХ століття зростання інформації стали називати «інформаційним вибухом». Сучасне покоління людей змушене жити в цьому океані інформації. Її потік неможливо сприйняти в повному обсязі [3, 87]. Мова може йти лише про деякі її частини, що сприймаються вибірково і з певною метою. При цьому ситуація в менеджменті вимагає швидкого оволодіння персоналом великою кількістю різнопланової інформації. Поняття «інформаційний тромбоз», «інформаційний голод» все частіше фігурують у менеджменті, коли мова йде про постійно зростаючий потік інформації, яким сучасний менеджер має оволодіти оперативно та грамотно. Особливості сучасного етапу суспільного розвитку потрібно розглядати як комплекс соціально-економічних змін, результатом яких є формування нових професійних та загальнолюдських відносин, нового типу менеджера-управлінця, і врешті-решт, нового типу суспільства [1, 109]. На наших очах формуються нові економіка, політика, менеджмент, культура, основані на знаннях. Відбувається трансформація суспільства,

удосконалюються форми наукової організації праці, обновляється перелік професійно значимих умінь абсолютно для всіх спеціальностей.

Для менеджерів, зокрема, професійно важливим стають такі нові організаторські уміння, як володіння так званою «інженерією знань», тобто сукупністю методів колективного рішення інтелектуальних задач, на основі яких можливе організація процесу оволодіння ефективними способами формування нових знань [4, 268]. «Інженерія знань» як фактор розвитку особистості професіонала-менеджера набуває в наш час особливої актуальності і потребує вивчення та застосування під час підготовки студентів-менеджерів до майбутньої професійної діяльності.

Говорячи про нові тенденції та актуальні питання в підготовці майбутніх менеджерів, пов'язані зі змінами в суспільстві, з потребою оволодіння великою кількістю інформації, не можемо залишитися осторонь питання загроз, які є, на жаль, неодмінною складовою всіх сучасних процесів. Серед таких небезпек треба передусім назвати маніпулювання свідомістю людей, створення псевдоцінностей (особливо морально-етичних), хибних образів, що спотворюють дійсність, підміну явищ і процесів об'єктивного світу потоками фантомних подій віртуальної реальності [12, 64]. Ці та інші явища, які, безперечно, присутні в сучасному суспільстві, пов'язані з його інформатизацією та стандартизацією освіти фахівців. Тому ще однією задачею під час підготовки менеджерів має стати не лише застереження від цих та інших погроз, а й попередження, надання рекомендацій стосовно їх уникнення.

Ще однією проблемою у підготовці сучасних менеджерів є питання рівня засвоєння інформації менеджером, відповідно до її подальшого використання у професійній сфері. У зв'язку з шаленим плином нових знань, що «звалюються» на менеджера практично щохвилини, гостро стоїть питання про нові методики їх засвоєння, швидку орієнтацію в ній та, як результат, прийняття управлінських рішень. Статистика говорить про щорічний вихід 100 тисяч журналів на 60 мовах, 5 млрд. наукових книг та статей, 250 тис. дисертацій та звітів. Всесвітній книжний фонд подвоюється кожні 10-15 років, кількість телефонних каналів – кожні 11 років, число автоматизованих баз даних збільшується у 10 разів за 10 років [8, 91]. Безумовно, така статистика свідчить про можливість молодого фахівця з менеджменту загубитися у такій стрімкій течії інформаційних новинок. А якщо взяти до уваги біологічні можливості середньостатистичної людини (пропускні фізіологічні спроможності людини досить обмежені і оцінюються в одиницях на секунду: при коректорській роботі – 18, при читанні вголос – 30, читанні «про себе» – 45) [12, 66], то стає очевидною нагальна потреба вчити майбутнього менеджера уміти оптимально організувати свій час, саморозвиватися, володіти спеціальними прийомами відбору отриманої інформації.

«Буккросинг» – нове поняття, яке буквально нещодавно увійшло до нашого життя, воно теж пов'язане зі збільшенням обсягів інформації та необхідністю її засвоєння. Іншомовне поняття, що буквально означає «обмін книжками» [3, 11], на українському ґрунті зазнало суто національних змін, пов'язаних із величезним «інформаційним голодом», у якому жили кілька поколінь радянських людей. Зараз, щоб надолужити прогалину в знаннях, наші співвітчизники перетворили закордонне хобі в можливість підняти свій рівень освіти, бо отримали (завдяки новітнім технологіям) вільний обмін і доступ до книг, написаних мовою оригіналу, до іншомовної фахової літератури. Буккросинг – це, безперечно, позитивний крок українських читачів до євроінтеграції. У професійній підготовці майбутніх менеджерів буккросинг виступає різновидом самоосвіти і набуває великого значення у підвищенні кваліфікації вже практикуючих управлінців.

Виходячи з зазначеного вище, сьогодні ми розглядаємо організаторські уміння спільно з уміннями інформаційними. Зазвичай інформаційні уміння пов'язують тільки з безпосереднім інформуванням підлеглих, хоча останні мають можливість самостійно здобувати потрібну інформацію. Це уміння і навички роботи з комп'ютерними джерелами, уміння їх використати відповідно до поставлених перед колективом завдань. На нашу думку, спільні для організаторських та інформаційних умінь є уміння роботи з комп'ютером та оргтехнікою, з Інтернетом як джерелом інформації та комунікації, з електронними каталогами бібліотек та інших фондів, з організаційно-розпорядчою документацією тощо. Формування уміння працювати з інформацією, обробляти її (мається на увазі нові форми документообігу, електронне листування, телефонні конференції та наради тощо) спрямоване на успішне виконання професійних завдань, а в кінцевому результаті – підготовку конкурентоспроможного сучасного спеціаліста з менеджменту.

Організаторські уміння менеджера нерозривно пов'язані з комунікативними [11, 73], від яких залежить встановлення доброзичливих та плідних взаємин менеджера з колегами, підлеглими, діловими партнерами. Одна з особливостей діяльності менеджера в тому і полягає, що вирішення професійних завдань відбувається на фоні безперервного спілкування. Таке спілкування повинне стати системою відпрацьованих прийомів соціально-психологічної взаємодії менеджера і підлеглих, колег, партнерів, змістом якого є обмін інформацією, взаємодія, організація взаємин за допомогою комунікативних засобів. До того ж майбутній менеджер повинен навчитися виступати в ролі активатора цього процесу, організовуючи його й управляючи ним.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, в сучасному інформаційному суспільстві розширилися функції менеджерів та намітилася потреба перегляду професійно важливих умінь, зокрема організаторських. Більшість із них вимагає творчого ставлення до виконання професійних обов'язків. Та все ж підґрунтям для успішної професійної діяльності менеджера має стати не лише його творчість, а й теоретичні основи і практичні навички та уміння, що озброюють студента-менеджера для майбутньої діяльності та сприяють розвитку організаторських умінь.

Список використаних джерел

1. Библер В.С. Нравственность. Культура. Современность / В.С. Библер. – М., 1988. – 412 с.
2. Бондаревская Е.В. Теория и практика личностно-ориентированного образования / Е. В. Бондаревская. – Ростов н/Д: РГПУ, 2000. – 458 с.
3. Журавлев А. Л. Социально-психологическая динамика в изменяющихся экономических условиях / А.Л. Журавлев // Психол. журн. – 2008. – Т. 19, № 3. – С. 3–16.
4. Кричевский Р. Л. Психология лидерства / Р.Л. Кричевский. – М.: Изд-во «Статут», 2007. – 544 с.
5. Лунев Ю.А. Лидерство как фактор детерминации поведения группы в межгрупповом взаимодействии / Ю.А. Лунев // Динамика социально-психологических явлений в изменяющемся обществе. – М.: ИП РАН, 2006. – С. 82–86.
6. Лутошкин А. Н. Эмоциональные потенциалы коллектива / А.Н. Лутошкин. – М., 1988. – 316 с.
7. Ницше Ф. Черновики и наброски: полное собрание сочинений в 13 т. Т. 12 / Ф. Ницше / Ин-т филос. РАН. – М.: Культурная революция, 2005. – 676 с.
8. Ракитов А.И. Регулятивный мир: знание и общество, основанное на знаниях / А. И. Ракитов // Вопросы философии. – 2005. – №5. – С. 82–94.
9. Рубашкин В.Ш. Онтология: от натурфилософии к научному мировоззрению и инженерии знаний / В.Ш. Рубашкин, Д.Г. Ляхута // Вопросы философии. – 2005. – № 1. – С. 64–82.
10. Теплов Б. М. Ум полководца. / Б.М. Теплов. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1985. – 337 с.
11. Уманский Л.И. Психология организаторской деятельности школьников. / Л.И. Уманский. – М., 1980. – 223 с.
12. Формирование общества, основанного на знаниях. Новые задачи высшей школы: доклад Всемирного банка. – М.: Изд-во «Весь мир», 2003. – 232 с.

Долгопол О.О.

Організаторські уміння в структурі теоретичної та практичної підготовки менеджерів до професійної діяльності

У статті розглядаються питання теоретичної і практичної підготовки до організаторської діяльності майбутніх менеджерів у вищих навчальних закладах. Автор пропонує переглянути дещо застарілі погляди на дослідження організаторських умінь і пропонує нові підходи до їх вивчення у зв'язку з новими реаліями умов праці та специфікою роботи менеджерів.

Ключові слова: організаторська діяльність, організаторські уміння, комунікативні уміння, інформаційне суспільство, підготовка менеджерів, професійні уміння, готовність до діяльності.

Долгопол Е.А.

Организаторские умения в структуре теоретической и практической подготовки менеджеров к профессиональной деятельности

В статье рассматриваются вопросы теоретической и практической подготовки к организаторской деятельности будущих менеджеров в высших учебных заведениях. Автор

предлагает пересмотреть устаревшие взгляды на исследование организаторских умений и предлагает новые подходы к их изучению в связи с новыми реалиями условий труда и спецификой работы менеджеров.

Ключевые слова: организаторская деятельность, организаторские умения, коммуникативные умения, информационное общество, подготовка менеджеров, профессиональные умения, готовность к деятельности.

E. Dolgopol

Organizational Skills in the Structure of Theoretical and Practical Training of Managers to Professional Activities

The questions of theoretical and practical preparation to organizational activity of future managers in higher educational establishments are examined in the article. The author suggests to revise something ramshackle looks to research of organizational abilities and offers the new going near their study in connection with new realities of terms of labour and specific of work of managers.

Key words: organizational activity, organizational abilities, communicative abilities, informative society, preparation of managers, professional abilities, readiness to activity.

Стаття надійшла до редакції 14.10.2009 р.

